

СНЕЖАНА БЕСЕРМЕЊИ*
Природно-математички факултет
Нови Сад
САША МАРКОВИЋ
Педагошки факултет
Сомбор

УДК 316.7(497.13):338.483
Монографска студија
Примљен: 27.12.2013
Одобен: 18.01.2014

КУЛТУРНИ ТУРИЗАМ ВОЈВОДИНЕ У ФУНКЦИЈИ ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА**

Сажетак: Војводина има веома сложену националну структуру, у којој две трећине становништва представљају Срби, а једну трећину националне мањине, које бележе изразиту депопулацију. Да би се очувао сложени национални састав Војводине, у Војводини треба развијати културни туризам, који би се заснивао и на културном наслеђу националних мањина.

Фолклорна архитектура, амбијент и све оно што га прати, као сегмент етно-социјалних туристичких мотива, добија све више на значају, као туристички потенцијал у развијеним туристичким земљама. Војводина има особен потенцијал и могућност за формирање оригиналног туристичког производа. Такође, национални идентитет националних мањина, могуће је очувати кроз презентацију фолклорног наслеђа националних мањина.

Културни туризам би допринео остварењу економских ефеката, који би донели корист локалној средини из које наслеђе потиче, али и мотивацију о потреби пажње и бриге о сопственом наслеђу и његовом одржавању.

Кључне речи: Војводина, националне мањине, културно наслеђе

Увод

Развој етничке структуре на простору Војводине током 20. века, може се поделити у више фаза. Прва фаза је доминација Аустроугарске

* atena21000@yahoo.com

** Рад је реализован у оквиру пројекта “Културни туризам Војводине у функцији очувања националног идентитета националних мањина, Секретаријата за науку и технолошко развој АП Војводине

до 1918. године и њу карактерише пораст броја становника у свим етничким групама, што је последица високог природног прираштаја. Најдинамичније је растао број Мађара, јер број Мађара у периоду између 1880. и 1910. године, порастао је у југоисточној Бачкој за 66,3%, у средњем и јужном Банату за 82,3%, а у Срему за 130% (Kocsis, 1995).

У време аустроугарске доминације, тачније 1900. године, у Војводини је живело 1. 432.748 становника, али је национални састав становништва у процентима био веома различит. И у то време Српско становништво је било најбројније са 33,7%, али су Мађари тада чинили 26,4% становништва, Немци 23,5% становништва, Румуни 5,2% становништва, Словаци 3,8% становништва, Хрвати 2,3% становништва и Русини 0,9% становништва.

После Првог светског рата, број свих етничких група је у порасту, осим Мађара и Румуна. Број Мађарског становништва је опао, јер су се дотадашњи државни службеници и интелигенција иселили у матичну земљу, а број Румуна се смањило, јер је тада у непосредној близини била граница њихове матичне државе. Екстремни пораст је регистрован код Хрвата, што је последица промене у изјашњавању дотадашњих Буњеваца, односно, њиховим конвертирањем у Хрвате.

У међуратном периоду, у Војводину је колонизовано Српско добровољачко становништво, тачније око 48 хиљада Срба, па је дошло до повећања броја Срба у Војводини.

Други светски рат је значајно утицао на промену етничког састава становништва у Војводини, јер је дошло до иселјавања (у организацији *Wehrmacht*-а) и протеривања Немаца из Војводине, а затим су у њихова насеља досељени становници из читаве Југославије. Од укупно 225.696 колониста, њих 162.447 су били Срби, 40.176 Црногорци, 12.000 Македонци, 7.134 Хрвати, 2.091 Словенци (Гаћеша, 1984).

Према попису становника Србије из 2011. године, на територији АП Војводине живело је 1.931.809 становника. Две трећине, односно 66,75% становништва су Срби. Међу националним мањинама су најбројнији Мађари, који чине 13% становништва Војводине, затим Словаци 2,6%, Румуни 1,31%, Хрвати 2,43% Русини 0,72%, Украјинци 0,72% и Немци 0,17%. Данас слика сложеног етничког састава Војводине бледи, јер све националне мањине бележе изразиту депопулацију (Кицошев, Његован, 2013).

Културни туризам

Културни туризам означава кретање људи, које је изазвано културним атракцијама изван њиховог места живљења, са намером сакупљања нових информација и искустава, како би задовољили своје културне потребе (Richards, 2000).

Културни туризама је облик туризма, чија је сврха, између осталог, откривање туристима споменика и локалитета. Због тога што је то допринос њиховом одржавању и очувању и има позитивне учинке на исте. Овај облик туризма оправдава напоре, које поменуто одржавање и очување захтева од заједнице, због социо-културне и економске користи, које доносе становништву (Group of authors, 2002).

Културни туризам је друштвени, људски и економски феномен, тако да ће се забринутост за интегритет споменика и културне баштине уопште, повећати, како се културни туризам буде даље развијао. Посетиоци морају да буду боље припремљени и информисани, да би поштовали културне вредности земље домаћина (Group of authors, 1997). Важан аспект задовољства услугама у културном туризму је квалитет интерпретације културних добара. Велики број радова се бави овим проблемом, као и састављањем упитника, којим се може измерити квалитет интерпретације (Uzzell, 1996).

Веће Европе је основано 1949. године, са основним задатком стварања могућности заједничких акција на подручју културе. Њен циљ је био и да се постигне веће јединство између чланица, са задатком очувања Европског културног наслеђа. Веће Европе сматра, да је културни туризам средство ширења сазнања о Европском наслеђу. Зато је 1984. године, почело са разматрањем могућности развоја културног туризма, кроз постављање програма културних рута, као један од начина повећања свести о Европској култури, кроз туристичка путовања. Та су размишљања довела до стварања пројекта “Европске културне руте” 1987. године (Jansen-Verbeke, 1995). Међународни савет за споменике и споменичке целине је 1976. године усвојио прву Повељу о културном туризму, а затим је допунио 1999. године под називом Међународна повеља о културном туризму. Повеља сугерише достизање одрживог развоја, а инсистира и на принципима по којима културна баштина, поред физичке и интелектуалне доступности, мора да буде и емотивно доступна, што подразумева савремене видове интерпретације у циљу остваривања доживљаја. Истовремено, морају да се поштују и императиви њене заштите, што подразумева и сталну процену утицаја туристичких активности на само наслеђе и његову околину, како би се

оно не само искоришћавало већ и перманентно штитило (Group of authors, 1997). У Паризу, 1957. године, Први конгрес архитектата и специјалиста за историјске објекте, препоручује, да земље, које још увек немају централну организацију за заштиту историјских зграда успоставе такву организацију и да се све државе чланице UNESCO-а придруже Међународном центру за проучавање конзервације и рестаурације културних добара са седиштем у Риму. На Другом конгресу архитектата и специјалиста за историјске зграде, одржаном у Венецији 1964. године, усвојено је 13 резолуција, прва је била Међународна повеља о рестаурацији, познатија као Венецијанска повеља, а другом, коју је предложио UNESCO, предвиђено је стварање ICOMOS-а, што се десило 1965. године у Варшави (www.icomos.org/tourism). Данас ICOMOS представља невладину организацију, која окупља преко 11.000 чланова, из више од 100 земаља, који су својим професионалним радом укључени у активности заштите културног наслеђа. То је утицајна мрежа стручњака, која промовише принципе савремене конзервације и афирмише вредности културног наслеђа (<http://icomos-serbia.com/>).

Етнографско наслеђе националних мањина у Војводини

Културна добра у Војводини су творевина материјалне и духовне културе различитих етничких група, због чега је њихова атрактивност повећана. Разноликост културне баштине у Војводини представља опипљив туристички производ. Оваква шароликост Војводине уопште је непоновљива у Европи и то треба искористити за симбол културног туризма у Војводини. Садржајна историја и бројне миграције су довели до мултиетничности овог простора, која је савршено очувана и у споменичном фонду. То је јединствена предност културног туризма у Војводини и она треба да буде основа у пропаганди овог простора (Бесермењи, 2005).

Етнографско, односно фолклорно наслеђе националних мањина у Војводини представљају:

- зграде и простори народног градитељства, у које спадају стамбене куће и разни помоћни објекти, као што су на пример амбари, који су фиксно везани за одржну локацију и они се као такви презентују на месту свог настанка;
- остварења материјалне и духовне културе стваралаца из народа, као што су народна ношња, музика, наивно сликарство, вајарство и традиционална кухиња;

Остварења техничке културе, које представљају производи разних старих заната.

Зграде и простори народног градитељства

Природно-географски услови и историјско-културни развој Војводин, утицале су формирање препознатљивог народно архитектонско наслеђе. Амбијенталне и физиономске вредности данашњих војвођанских села датирају из 18. века, из времена терезијанске и јозефинске колонизације, када су се оне почеле плански градити и по одређеним правилима (Томић и др., 2002). Прве колонијалне куће су биле дводелне, са малом кухињом и великом собом. На дворишној страни се налазила дубока настрешница, као претходница трема. Прве куће су биле делимично укопане у земљу, а кров је био покривен трском. Додавањем још једне просторије дводелним кућама, настала је троделна кућа, а неки аутори ову кућу називају основном панонском кућом. Овај тип куће је увећаван низањем просторија у дубину парцеле, као и дуж улице, а такве куће представљају пуну форму војвођанске куће, такозвана швапска кућа (Ђекић, 1994). Најатрактивнији облици фолклорне архитектуре данас су законом заштићени, а то пре свега културна добра од изузетног значаја, као што је кућа у Бачком Петровцу у улици Б. Мокића бр.7, јер је то вероватно једина сачувана кућа са карактеристикама из прелазне фазе од укопаних кућа ка надземним кућама. Та кућа је претворена у Народни музеј, од августа 1949. Године и представља установу културе са основним циљем да прикупља, проучава, чува, документује и излаже историју културе, као и материјалну и духовну културу Словака из целе Војводине. Од самог оснивања музеј се бави чувањем материјалне и духовне културе војвођанских Словака. На почетку свог деловања, већ приликом оснивања, Народни музеј у Бачком Петровцу је садржао пет компоненти: етнографску, културно-историјску, археолошко-нумизматску, природњачку и уметничку збирку. Такође је имао и своју библиотеку са 1141 књига. Од тих збирки до данас сачуване су етнографска и културно-историјска збирка, као и остаци других. У етнографској и културно-историјској збирци доминирају предмети из Бачке, али се у склопу ње такође налазе и предмети са територије целе Војводине. Етнографска збирка садржи мноштво предмета, који се тичу материјалне и духовне народне културе, пре свега старих предмета и народне ношње. Од народних одевних предмета из етнографске збирке највредније су „*четце*” из година 1840. до 1880, а када се ради о предметима, музеј у власништву има много старије изложбене примерке, најчешће предмете кућне израде за домаћинство. Музеј у власништву званично има 1041 фотографију. У овој збирци се налазе фотографије скоро свих села и градова Војводине у којима живе Словаци, али и села из Румуније и Бугарске са словачким живљем. Од 1970. године саставни

део музејске збирке Народног музеја је постала кућа у Бачком Петровцу из 1799. године, која се налази у улици Бранислава Мокића бр. 7/9. Објекат представља пример народне архитектуре из времена почетака насељавања Словака у Бачки Петровац. Данас се овај објекат води као етнокућа, осим изворне градње поседује и одговарајуће предмете и алат који спада у домаћинство. Кућа је позната под називом Најстарија кућа у Бачком Петровцу је и данас део туристичке понуде Туристичке организације општине Бачки Петровац као значајна туристичка атракција. У просторијама које припадају Народном музеју у Бачком Петровцу (у самом музеју и у најстаријој кући) тренутно је евидентирано укупно 3081 експоната (предмета, докумената, фотографија, мапа, књига, народне ношње итд.), који се односе на живот и културу словачке националне мањине у Војводини. Већина предмета из збирке датира из друге половине 19. и почетка 20. века. Музејска збирка садржи мноштво раритетних предмета. Најстарији експонат музеја је сврдло са дрвеном дршком, који датира из 1783. године. Предмет је пореклом из Бачког Петровца и у музеј је на поклон био донет из Словачке 1954. године. Народни музеј у Бачком Петровцу је најбољи пример очуваног етнографског наслеђа, у овом случају Словачке националне мањине, која је као уставна културе оспособљена за туристичку презентацију.

У групу културног наслеђа од великог значаја спада и кућа у Бачкој Тополи у улици Моше Пијаде бр. 19. чија изградња, судећи по години урезаној на носећој греди, датира из 1843. Чињеница је да представља једино сведочанство традиционалног градитељства. Током 150 година трајања, на згради су извршене само мале преправке, тако да јој се изглед и функција у суштини нису мењали. Представља типичну панонску кућу са три просторије. Унутрашње уређење датира са прекретнице XIX-XX века. Етнолошки предмети, који се налазе у кући већином су поклоњени. У садашњем облику, са доминирајућом плавом и белом бојом, помало одудара од осталих традиционалних тополских кућа. Власника је пореклом био Словак. Етнокућа је 1986. године добила своју функцију и постала значајни културни споменик града.

Туристичка валоризаци културних добара националних мањина у Војводини по моделу Хилари ду Крос

У планирању одрживог развоја културног туризма на некој дестинацији од великог је значаја туристичка валоризација културних добара, тј. процена њихове вредности са становишта туризма. То ће омогућити сагледавање могућности да се ова добра укључе у развој туризма.

Хилари ду Крос (H. du Cros, 2000) је увела у процесу туристичке валоризације дестинације културно-туристичке субиндикаторе и степен њиховог градуирања. Модел је врло комплексан и комплетан, будући да вреднује како туристички, тако и сектор управљања културним добрима, као и његову осетљивост (ХаџићО, 2005).

Субиндикатори у моделу Х. ду Крос

1. Туристички сектор (субиндикатори се оцењују оценом од 0 до 5, бодови се затим сабирају и тржишна привлачност културних добара у туристичком сектору се оцењује на следећи начин: слаба привлачност 0-20, средња привлачност 21-40, висока привлачност 41-60).

Тржишна привлачност обухвата субиндикаторе, који се могу оценити оценама од 0 до 5):

- Амбијент поседује добар потенцијал, оцена је 5(оцене од 0 до5).
- Културно наслеђе националних мањина је *познато ван локалне области* и у неким случајевима је предмет посете великог броја индивидуалних посета и екскурзија, као на пример галерија „Бабка“ у Ковачици, оцена је 3 (оцене од 0 до5).
- Културно наслеђе националних мањина представља *важан национални симбол*, оцена је 5 (оцене од 0 до5).
- *Могу да се испричају “интересантне приче”* оцена је 5(оцене од 0 до5).
- Културно наслеђе националних мањина *поседује особине које га јасно диференцирају од осталих културних добара*, оцена је 5(оцене од 0 до5).
- Културно наслеђе националних мањина је привлачно за одржавање специјалних догађаја, било да су установе културе или просторне културно-историјске целине, оцена је 4(оцене од 0 до5).
- Културно наслеђе националних мањина поседује велики степен *комплементарности са другим туристичким производима на дестинацији, односно у региону* (манифестациони туризам, наутичкитурizam, верскитурizam), оцена је 4 (оцене од 0 до5).
- *Туристичка активност у региону* постаје све јача и организованија. Међутим, потребно је још чвршће повезивање туристичких и културних радника, јавног и приватног сектора, који би радили на промоцији културног туризма, оцена је 3(оцене од 0 до5).
- *Дестинација се асоцира са културом*, јер је центар бројних културних активности, оцена је 4 (оцене од 0 до5).

Фактори од значаја при дизајнирању туристичког производа

- *Приступ културном наслеђу етничких мањина је добар*, јер се налазе у селским и градским насељима Војводине, па је оцена 4 (оцене од 0 до 4).

- *Транспорт до културног наслеђа* је добар, узимајући у обзир како доступност од емитивних центара у унутрашњости Србије, тако и у оквиру Војводине. До локалитета се може стићи аутомобилом, возом, бродом, оцена је 2 (оцене од 0 до 3).
- *У непосредној и ближој околини* се налази велики број културних атракција, оцван је 2 (оцене од 0 до 3)
- *Услужне погодности* - паркинг, обележени путеви, доступност информација су на задовољавајућем нивоу, оцена је 3 (оцене од 0 до 5).

Субиндикаторе тржишне привлачности и факторе од значаја при дизајнирању туристичког производа (48) је оценила Сандра Арбутина, дипломирани туризмолог, запослена у туристичкој агенцији „Компас“ Нови Сад.

Укупна оцена индикатора туристичког сектора је 59, односно степен тржишне привлачности културног наслеђа националних мањина је висок. (Слаба привлачност 0-20, средња привлачност 21-40, висока привлачност 41-60).

2. Сектор менаџмента културних добара подразумева нешто другачији систем бодовања:

Културни значај

- *Естетска вредност* културног наслеђа етничких мањина је добра, али се морају предузети одговарајуће мере како би била атрактивнија за посетиоце, оцена је 1 (оцене од 0 до 2 упрвих пет субиндикатора)
- *Историјска вредност* је висока, јер нам сведоче о историји националних мањина на простору Војводине, оцена је 2.
- Културно наслеђе етничких мањина поседује велику *едукациону вредност*, јер нас упознају са историјом насељавања Војводине, као и са етничким особеностима свих националних мањина на простору Војводине, оцена је 2.
- *Друштвена вредност* је висока, јер то могу бити места окупљања људи и дружења, као и места одржавања бројних манифестација, оцена је 2.
- *Научно-истраживачка вредност*, под којом подразумевамо интересовање разних стручњака из области историје, археологије и туризма је веома висока, оцена је 2.
- Културно наслеђе етничких мањина представља *ретко културно добро на дестинацији, односно у региону*, оцван је 3 (оцене од 0 до 3).
- Културна наслеђа националних мањина (просторне културно-историјске целине) могу постати *репрезентативни* локалитети привлачни за туристичке посете, оцена је 3 (оцене су од 1 до 4).

Субиндикаторе за културни значај (15) је оценила др Јасна Јованов, историчар уметности, директор Спомен збирке Павле Бељански и

професор на Департману за географију, туризам и хотелијерство, П.М.Ф. у Новом Саду.

Робусност (*зграде и простори народног градитељства*)

- Културно наслеђе националних мањина углавном није на адекватан начин заштићен, мада оно може да прими посетиоце, без оштећења, уз услов да су они едуковани о потреби адекватног понашања, па је према томе *осетљивост културног добра* велика, оцена је 0 (оцене су од 0 до 4).
- Стање репарације културног наслеђа националних мањина је слабо, оцан је 0 (оцене су од 0 до 4).
- *План управљања са културним наслеђем националних мањина не постој, јер постоји проблем непознавања припадности*, оцена је 0 (оцене од 0 до 5).
- *Регуларни мониторинг и одржавање* су приступи у малој мери, оцан је 0 (оцене од 0 до 5).
- *Потенцијал за текуће инвестирање и консултацију кључних стејхолдеар код културног наслеђа националних мањина је одличан*, оцан је 5 (оцене од 0 до 5).
- *Мogućност негативног утицаја великог броја посетилаца на физичко стање културног наслеђа националних мањина* свакако постоји, али до сада овај фактор није значајно утицао на његово нарушавање, оцена је 3 (оцене од 1 до 5).
- *Мogućност модификације, као део развоја производа, које би имале негативан утицај на физичко стање културног добра националних мањина* постоје, оцена је 4 (оцене од 1 до 5).

Субиндикаторе робусности (12) је оценила мр Мирјана Ђекић, етнолог, запослена у Заводу за заштиту споменика културе Војводине, Петроварадин.

Укупна оцена индикатора за сектор менаџмента културних добара је националних мањина је 27, што представља осредњу вредност (осетљивост/малакултурнавредност 0 до 20, осредњавредност 21-40 и високавредност 41-60).

На основу извршене анализе поставља се “матрица тржишне привлачности/робусности” са 9 ћелија, које су означене са М (и, ј) (и, ј=1, 2, 3) и за свако културно добресе одређује којој ћелији припада, у зависности од оцене, коју је добило, у претходном поступку оцењивања.

Ћелије су дефинисане на следећи начин:

М (1,1) - висока вредност индикатора културна значајност/робусност и мала тржишна привлачност

М (1,2) - висока вредност индикатора културна значајност/робусност и средња тржишна привлачност

- М (1,3) - висока вредност индикатора културна значајност/робусност и велика тржишна привлачност
 М (2,1) - осредња вредност индикатора културна значајност/робусност и мала тржишна привлачност
 М (2,2) - осредња вредност индикатора културна значајност/робусност и средња тржишна привлачност
 М (2,3) - осредња вредност индикатора културна значајност/робусност и велика тржишна привлачност
 М (3,1) - мала вредност индикатора културна значајност/робусност и мала тржишна привлачност
 М (3,2) - мала вредност индикатора културна значајност/робусност и средња тржишна привлачност
 М (3,3) - мала вредност индикатора културна значајност/робусност и велика тржишна привлачност

Табела 1. Матрица тржишне привлачности и робусности

Робусност	41-60	М (1,1)	М (1,2)	М (1,3)
	21-40	М (2,1)	М (2,2)	М (2,3)
	0-20	М (3,1)	М (3,2)	М (3,3)
		0-20	21-40	41-60
Тржишна привлачност				

Извор: Hilari du Cros, 2000.

При формирању туристичког производа треба предвидети посету културном добру, које је након вредновања придружено ћелијама М(2,3) и М(1,3). Посета добру са средњом и великом тржишном привлачношћу, али малом вредношћу индикатора културне значајности / робусности, ћелије М(3,2) и М(3,3) може бити предвиђена, али тек када се обезбеди такво управљање културним добром, које ће онемогућити његово оштећење у току посете туриста. Она културна добра, која имају малу тржишну привлачност не могу бити кључне атракције, које ће привући већи број туриста М(3,1). Културна добра са високом или осредњом вредношћу индикатора културне значајности/робусност и осредњом тржишном привлачношћу, ћелије М(1,2) и М(2,2) треба да буду на квалитетан начин промовисана, али и предмет пажње конзерватора и менаџера културних добара у циљу одређивања оптималног броја посетилаца са становишта одрживог развоја туризма. Културно наслеђе националних мањина у Војводини се према матрици налази у категорији **М(2,3)** те је подесно за развој туризма на дестинацији, и најзначајнији је елемент туристичке понуде Војводине.

Закључак:

Развој културног туризма у Војводини, омогућио би заштиту културних традиције националних мањина и очување њиховог идентитета. Остварени економски ефекти од културног туризма, користили би се за обнову и заштиту културних добара. Развој културног туризма у Војводини, зависи од развоја ресурсног менаџмента, у којем се култура и културна добра истражују и одређују, као туристички ресурси. У том смислу, потребно је предложити сегментацију културног тржишта у Војводини, према културним моделима и њу узети као оријентир приликом усмеравања маркетиншких активности ка специфичним деловима тржишта. У Војводини би био применљив доминантни културни модел, који је просветитељско догматски, за популација блиску властима и модел елитне културе, који је посвећен радницима и ставраоцима у култури, као и интелигенцији. Затим би у Војводини био применљив модел масовне културе, који је стандардни културни модел, а посвећен је широком средњем слоју. Нарочито атрактиван културни модел за Војводину био би традиционалан модел културног живота појединих етничких група, због изузетно сложеног националног састава становништва Војводине (Бесермењи, 2009). Развој туризма у Војводини, може да се заснива на богатом и разноврсном културном наслеђу. За стварање и обликовање понуде културног туризма, потребно је менаџменту Војводине одредити туризам, као важан део целокупног развоја покрајине, подстицати развој ресурсног менаџмента, истражити и одредити културу, као ресурс за стварање туристичке привлачности Војводине. Такође, је неопходно подстицати туристичке агенције на стварање културне понуде на тржишту.

Веома је тешко створити имиџ Војводине, као туристичке дестинације. Међутим, развој културног туризма у Војводини, допринео би бржем развоју идентитета и имиџа Војводине, као туристичке дестинације. Зато је неопходно културни туризам Војводине укључити у развојне планове на свим нивоима, тачније од повезивања Покрајинских секретаријата за културу и привреду, до повезивања градских насеља у Покрајини. У Војводини културни туризам још није ушао у планове развоја туризма и још увек постоји погрешан став, да је култура елемент производа масовног туризма.

Међутим, Војводина може бити важна дестинација за оне које привлачи културно наслеђе, које је веома разноврсно због сложеног етничког састава покрајине, односно, великог броја националних мањина. Да би се развијао културни туризам у Војводини, потребно је ствара-

ти одговарајуће законске, маркентишке и друге оквире, који ће омогућити и подстицати стратешко планирање културног туризма, укључивањем културног наслеђа националних мањина у туристичку понуду.

Литература:

1. Besermenji S. (2005): Turistički značaj seoskih stambenih objekata Vojvodine kao spomenika kulture od velikog i izuzetno velikog značaja. Naučno-stručni časopis iz turizma 2005, Savremene tendencije u turizmu, hotelijerstvu i gastronomiji, br.9, Prirodno-matematički fakulteta, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Novi Sad, strana 136-138.
2. Besermenji S. (2009): Cultural tourism in Vojvodina utilised for educational purposes. Rad je prezentovan na 10th International Joint World Cultural Tourism Conference 2009. Cultural Touris: Inovations and Strategies, strana 627-638.
3. Cros du H. (2000): Planning for Sustainable Cultural Heritage Tourism in Hong Kong, SAR, Final Report to the Lord Wilson Heritage Trust Council.
4. Jansen-Verbeke M. (1995): Cultural tourism in the 21st Century, 9th ELRA Congress, Ceski Krumlov, st.8.
5. Kocsis K. (1995): Hungarian Minorities in the Carpathian Basin. Matthias Corvinus publishing, Toronto-Buffalo.
6. Kicošev Saša, Njegovan Drago (2013): Razvoj etničke i verske strukture Vojvodine, Prometej, Novi Sad.
7. Richards G. (2000): Production and Consumption of European Cultural Tourism. Annals and Tourism Research, 23 (2), st.261-283.
8. Tomić I dr. (2002): Kulturna dobra u turističkoj ponudi Vojvodine. Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Prirodno-matematički fakultet, Novi Sad, st. 64.
9. Gaćeša N. (1984): Agrarna reforma i kolonizacija u Jugoslaviji 1945-1948. Matice srpska, Novi Sad.
10. Group of authors (2002): ICOMOS International Cultural Tourism Charter, Principles and Guidelines for Managing Tourism at Places of Cultural and Heritage Significance, ICOMOS International Scientific Committee on Cultural Tourism.
11. Group of authors (1997): Statement of principles for the balanced development of cultural tourism, International Council on Monuments & Sites UK.
12. Uzzell D. (1996): Creating place identity through heritage interpretation, Int.J. Heritage Studies, 1(4), pp. 219-228.
13. Hadžić O. (2005): Kulturni turizam, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Prirodno-matematički fakultet, Novi Sad.
14. Đekić M. (1994): Kuća kao spomenik culture, Narodno graditeljstvo Vojvodine. Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture, Novi Sad.
15. Svetska turistička organizacija
16. www.icomos.org/tourism
17. <http://icomos-serbia.com/>

CULTURAL TOURISM OF VOJVODINA IN THE FUNCTION OF PRESERVING THE NATIONAL IDENTITY OF NATIONAL MINORITIES

Summary: Vojvodina has a very complex ethnic structure, in which two thirds of the population are Serbs, and one-third of the national minorities, which recorded a marked depopulation. To preserve the complex ethnic composition of Vojvodina, Vojvodina should develop cultural tourism, which would be based on the cultural heritage of national minorities.

Traditional architecture, ambience and all that accompanies it, as segment etnosocijalnih tourist motives, gaining more and more importance, as the potential of the developed tourist countries. Vojvodina has a particular potential and possibility for the formation of tourism product. Also, the national identity of national minorities can preserve the presentation folkloric heritage of national minorities. Cultural tourism to contribute to the achievement of economic effects, which would bring benefits to the local environment of the heritage comes from, but also the motivation of the need for attention and care about their own heritage and its maintenance.

Key words: Vojvodina, ethnic, cultural heritage